

ELŐSZÓ

A két világháború között minden addiginál több és színvonalasabb értekezés született a katonai büntetőjog köréből, ezért ezen – Schultheisz Emil, Cziáky Ferenc, Győrffy László és Jilly László nevével fémjelzett – időszakot méltán nevezhetjük a jogterület aranykorának. Ezután azonban hosszú néma csend következett, a Rákosi-korszakban (1948–1956) egyetlen tudományosan jegyzett tanulmány sem jelent meg a témában. A hallgatást 1958-ban Kovács Zoltán, illetve Kapfinger Tibor törte meg egy-egy írásművel.⁵ A katonai büntetőjogot érintő szinte teljes apátiának végül az vetett véget, hogy a '60-as évek végén a hadbírák, katonai ügyészek, illetve nyomozótisztek részéről igény mutatkozott a jogalkalmazási kérdések elmélyült és szervezett keretek között történő megvitatására, ezért javaslatot tettek egy szakmai műhely felállítására. A hadsereg vezetése támogatta az elképzelést, így 1970-ben megalapították a „Katonai Jog és Igazságszolgáltatás” című folyóiratot, amely ezt követően a jogterület iránt érdeklődők legfontosabb fóruma lett.⁶ A katonai igazságszolgáltatás résztvevői, köztük a Legfelsőbb Bíróság későbbi elnökhelyettesei: Jacsó János, Kaposvári Bertalan és Rabóczki Ede, valamint az 1986-ban katonai főügyésszé kinevezett Kámán József rendszeresen publikáltak a lapban.⁷ 1976-ban tűnt fel a szerzők között először az akkor még a Szegedi Katonai Ügyészségen szolgálatot teljesítő Kovács Tamás, aki a katonai büntetőjog ezt követő – ismételten felívelő – időszakának az egyik legmeghatározóbb alakjává vált.

Tudományos érdeklődését vezetői kinevezését követően sem vesztette el, azonban figyelmét ekkor már elsősorban az általa irányított szervezet létét veszélyeztető helyzet megoldása kötötte le.

A rendszerváltás időszakában többen megkérdőjelezték az önálló katonai igazságszolgáltatás szükségességét arra hivatkozva, hogy annak fenntartását semmi sem indokolja, így a világ más országaiban már felszámolták. Bár az állítás helytállóságát nem ellenőrizték, az mégis befolyást gyakorolt a jogalkotóra,

⁵ Kovács Zoltán (szerk.): *A katonai büntetőjog kézikönyve*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1958. és Kapfinger Tibor: A büntetőjog és a fegyelmi jog elhatárolása. *Honvédségi Szemle*, 1958/2. 70–72.

⁶ Ld. részletesen Kovács Tamás „Katonai Jog és Igazságszolgáltatás – egy rangos szakmai folyóirat bibliográfiája” című írásművét az emlékkötet 121-124. oldalain.

⁷ A Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettesének választásáról szóló 27/1984. (XII. 8.) NET határozat, a *Magyar Közlöny* 2003. január 25. és 2005. december 16. napján megjelent számai, valamint a katonai főügyész kinevezéséről szóló 4/1986. (II. 13.) NET határozat.

aminek eredményeként drasztikusan szűkítették a katonai büntetőeljárás hatályát, illetve megszüntették a katonai bíróságot.⁸

1992-re a katonai ügyészség maradt az önálló katonai igazságszolgáltatás utolsó bástyája, melynek vezetőjeként Kovács Tamás elfogadhatatlannak tartotta e döntéseket, ezért elhatározta, hogy szakmai érvekkel felvértezve eléri azok felülvizsgálatát. Ennek megfelelően az elkövetkezendő években igyekezett minden információt összegyűjteni a világ katonai igazságszolgáltatási rendszereiről. Globális kapcsolatrendszert épített ki, és elindította a kétévente megrendezésre kerülő Budapesti Nemzetközi Katonai Büntetőjogi Konferenciát, amely a 2000-es évekre a jogterület egyik legrangosabb eseményévé nőtte ki magát.

Az így megszerzett adatokat rendszerezte és a jogösszehasonlítás módszerével kiértékelte, majd állhatatos munkájának eredményét tudományos értekezések és előadások formájában közzétette. Megállapításainak lényege úgy összegezhető, hogy a hon- és rendvédelmi testületek rendeltetésszerű működését biztosító fegyelem, valamint a szolgálati és függelmi rend fenntartása olyan speciális igazságszolgáltatási rendszert igényel, melynek tagjai ismerik és eljárásuk során megfelelően értékelik a szolgálati jogviszonyból eredő sajátosságokat. Ezért a fegyveres erők tagjai által elkövetett bűncselekmények vagy ezek egy részének elbírálását a legtöbb állam katonai büntető- vagy fegyelmi eljárásra utalja.⁹

Kutatási eredményei alapján szakmai koncepciót dolgozott ki, melynek mentén javaslatot tett a magyar katonai büntetőjogi szabályok módosítására. Törekvései végül eredményre vezettek; a katonai büntetőeljárás alkalmazási körét fokozatosan kiterjesztették.¹⁰

⁸ 1990. január 1. napjától kizárólag a büntető anyagi jogi értelemben katonának minősülő személyek által a tényleges szolgálati viszonyuk alatt elkövetett katonai bűncselekmény esetén volt helye katonai büntetőeljárásnak (vö. a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. tv. módosításáról szóló 1989. évi XXVI. tv. 25. § (1) bekezdésében foglaltakkal). Katonai büntetőügyekben 1992-től az Országgyűlés által kijelölt megyei bíróságok katonai tanácsai jártak el (vö. a bíróságokról szóló 1972. évi IV. tv. módosításáról szóló 1991. évi LVI. tv. rendelkezéseivel).

⁹ Ld. részletesen Kovács Tamás „A katonai igazságszolgáltatás szervezeti és eljárásjogi megoldásaival kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok” és „A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai ügyészi szervezet megszűnéséig” című írásművei vonatkozó részeit az emlékkötet 45-86., illetve 151-173. oldalain.

¹⁰ BÖGÖLY Gyula: A katonai büntetőeljárás hatálya Rákócziától napjainkig. In: Bögöly Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Az önálló katonai büntető kodifikáció tricentenáriuma*. Kódex Nyomda, Pécs, 2007. 30–31., CSIHA Gábor: Haditudósítás a honvéd igazságügyi karról. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 2020/3. 86–87. és FEJES Erik: A katona büntető anyagi jogi fogalma a magyar jogrendben. *Magyar Jog*, 2016/5. 263–267.

A katonai igazságügy védelme érdekében vívott csatáit megnyerte, azonban a háború döntő és sajnos vesztes ütközetében, amely a katonai ügyészség 2011-ben történt megszüntetésével járt, már nem vehetett részt, addigra nyugállományba vonult.¹¹ Az előlött érzett mérhetetlen szomorúságának „A katonai büntető perrendtartás születésétől a katonai ügyészi szervezet megszűnéséig” című értekezésében adott hangot, melyben szakmai érvek felsorakoztatásával foglalt állást a döntés ellenében.¹²

Szüleitől megtanulta az egymás iránti türelmet és a nagycsalád összetartozásának fontosságát.¹³ Személyes példaképe Damjanich János (1804–1849) volt, aki sok hadvezérrel ellentétben katonái előtt, s nem mögött vonult a harcmezőre, ezért jelszava – az általánosan bevett „Előre!” helyett – az „Utánam!” volt.¹⁴

Mindez ügyészségi vezetőként és a Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság elnökeként is jellemző volt rá, aminek köszönhetően osztatlan megbecsülésnek örvendett.

Kötetünkkel Kovács Tamás altábornagy életműve és emléke előtt kívánunk tisztelegni jogtörténeti jelentőségű, illetve időtálló gondolatait tartalmazó írásműveinek és beszédeinek közzétételével, bízva abban, hogy ezáltal a katonai büntetőjog kutatásához is hozzájárulhatunk.

A kiadvány elkészítése során nyújtott segítő közreműködésükért köszönettel tartozunk mindenekelőtt Kovács Tamásnénak és Szabadosné Kovács Lillának, valamint Bereczk Oszkárnak, Blaskó Bélának, Botz Lászlónak, Csefkó Ferencnek, Csíha Gábornak, Csillag Gábornak, Dobos Lászlónak, Gömör Katalinnak, György Piroskának, Ettig Antalnak, Fábián Adriánnak, Hautzinger Zoltánnak, Kiss Annának, Kelemen Rolandnak, Klément Katalinnak, Matécsa Artemonnak, Nagy László Tibornak, Tancsik Rudolfnak, továbbá Villám-Pethő Júliának.

Budapest, 2022. december 13.

Dr. Fejes Erik őrnagy
Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság
elnökségi tagja

¹¹ A honvédelmi miniszter és a legfőbb ügyész 144-53/2011. számú intézkedése a katonai ügyészség megszüntetéséről.

¹² Ld. az emlékkötet 151-173. oldalain.

¹³ SZILAS Zoltán: Nem elég hitelesnek lenni, annak is kell látszani! *Közméltóság*, 2007/1. 5.

¹⁴ Kovács Tamásné közlése alapján.